VZNEŠENÝ THEOFILE

Původ materiálu

Tomáš Trusina

Pořadí v lekci

1

Žalm 19,8 - Hospodinův zákon je dokonalý, udržuje při životě. Hospodinovo svědectví je pravdivé, nezkušený jím zmoudří.

Liturgické čtení-L 1,1-4

Klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti

- evangelium podle Lukáše - nese společné rysy s ostatními evangelii, především v tom, že zvěst o Ježíši podává formou příběhu, do něhož zapracovává jednotlivé krátké příběhy o Ježíšově působení, mocných činech, jeho výroky, kázání a podobenství. Tak jako v ostatních evangeliích završuje celé toto vypravování velikonoční dějství.

Zároveň se však v nejednom ohledu od ostatních evangelií liší - způsobem, jakým uvádí Ježíše na scénu a zařazuje do příběhu Izraele (Lk 1 a 2), i tím, jak dává vyznít zvěsti o díle kříže a přítomnosti Vzkříšeného (Emauzy, čtyřicetidenní povelikonoční působení Vzkříšeného, nanebevstoupení). Navíc k příběhu Ježíše přidává „druhý díl“ - příběh zvěstování evangelia po Velikonocích (Skutky apoštolů). Z dalších důrazů jmenujme alespoň soustředění na aktuální blízkost a působnost spásy (spása přichází „dnes“, srv. Lk 2,11; 19,9; 23,43), častý motiv radosti, prorocký ohled na chudé a potřebné (6,20.24; 10,36), vědomí, že dílo Spasitele se týká „celého světa“ (2,1), a neúnavnou vytrvalost jako nezbytnou součást víry. Uzlovým místem, kam se míří, je Jeruzalém (4,9; 9,31.51), a odtud potom půjde příběh zvěstování až na sám konec země (Sk 1,8).

- katechetický záměr - lukášovské důrazy a způsob vyprávění chceme podtrhnout i při zvěstování dětem. Budeme proto hovořit o „vypravěči a spisovateli“ Lukášovi. Užitečnou úlohu v tom bude hrát i adresát, jemuž jsou oba díly věnovány, Teofil. Jednotlivá vyprávění je možné zpracovat např. tou formou, že Teofil přijde za Lukášem s otázkou, problémem – a Lukáš na to odpovídá dalším pokračováním svého příběhu. Aniž bychom prováděli nějaký odborný „literární úvod“, mohou si děti „mimochodem“ odnést rozpoznání, že za evangelijními (a vůbec biblickými) příběhy stojí konkrétní problémy, otázky a zápasy jednotlivců a společenství

novozákonní doby.

Dá se využít i toho, že děti už něco ví. Teofil může tu a tam přijít se svou představou nebo svou verzí příběhu (apokryfní?, matoušovskou, které nerozumí?)

Pro posluchače (zejména mladšího věku) je naprosto legitimní udělat z Teofila mlčky jejich vrstevníka. Např. postavu na způsob „malého prince“, mírně přemoudřelého, ale ne moc.

- věnování Teofilovi (Lk 1,1-4) zařazuje zároveň spis do rámce určitého společenství, jeho východisek a dosavadní cesty. Důležitý je postup a vymezení: *Už mnozí kompilovali vyprávění* (v. 1) – Lukáš ví a deklaruje, že není první ani jediný. *„Podklady“ odevzdali, předali je ti, kdo u toho byli na vlastní oči* (v. 2) – Lukáš se netváří jako očitý svědek. Je však odhodlán nově provést výběr a uspořádání tradovaného materiálu – pro Teofila. Uprostřed NÁS všech (církve) to nyní sepisují JÁ pro TEBE. Osnova úvodního věnování dovozuje, že evangelium je třeba tradovat, což nelze anonymně, abstraktně, mimo čas, prostor a lidi – ale od člověka k člověku.

- události, které se mezi námi naplnily (byly v plnosti nastoleny) - opakovaně Lukáš podtrhuje, že „ta věc s Kristem“ proběhla „mezi námi křesťany“ v plnosti. Jde mu o plnohodnotnost darů spásy, které nyní nacházejí místo v církvi (kterou tvoří do značné míry i pohané) a jimiž byl původně obdařen Izrael. Církev není vlastníkem ani iniciátorem těchto událostí (jak vzápětí vysvitne z jeho vyprávění), je jimi však nesena, jejich síla ji udržuje, dává smysl – a i skrze spisování evangelií se na nich dostává podíl dalším.

I toto tvrzení představuje důležitý katechetický moment – ani MY, kteří jsme u toho na vlastní oči nebyli, nejsme o nic z této plnosti ochuzeni – pokud si necháváme vyprávět toto „nově uspořádané vypravování“. Sílu událostí, o které tu jde, nepotkáme, když se za nimi budeme vracet do minulosti – ale když se vystavíme současným vypravěčům.

- vyprávění, vypravování - Lukáš se přiznává k tomu, že zcela záměrně pracuje s jistým žánrem. Není to jeho výmysl, ale přiznání k určitému typu tradování a také katecheze. Např. podle Sir 6,35; 39,2 (!!); 2Ma 6,17 - jít cestou Zákona znamená „chodit poslouchat vyprávění“. Vypravování je žánr, který předloží posluchači nasměrování, záměr Božích činů a rozhodnutí, umožní vidět jejich kontinuitu a vyhlížet cíl – a k němu nasměrovat i vlastní život. Vypravování je tedy nasměrovávající žánr, nikoli libovolné řetězení historek.

- vše důkladně prošel (v.3) - dosl. znamená *doprovázet; pozorně (krok za krokem) sledovat* (viz Mk 16,17; 1Tm 4,6; 2Tm 3,10). Jde o pojem společný pozdním vrstvám NZ, kdy už je k dispozici dostatek literatury, tradic, které lze „procházet“.

- v pravém sledu - oblíbená Lukášova formule, když líčí, jak postupuje zvěst evangelia: nerozprskne se všude naráz, aby pak vyšuměla, ale jde postupně, tak jako Ježíš postupoval od

městečka k městečku (Lk 8,1). Zároveň vystihuje, že vypravování o Ježíši a postupu evangelia má svůj vlastní pořádek (Sk 3,24; 11,4; 18,23). I tady se Lk projevuje jako dobrý katecheta - ví, že to nemůže posluchači hodit na hlavu všechno naráz – ale postupně otevírá svět tradice o Ježíši Kristu a snaží se respektovat jeho vlastní pořádek (daný mj. návazností na svědky SZ). Tím vším vybavuje katechumena na dlouhou cestu, resp. zapojuje do dlouhé cesty evangelia dějinami.

- sepsat - Lukášův spis je především „raportem“ (srv. Sk 25, 26) . Není vyloučeno, že jeho spis má také ambici stát se Teofilovi „Písmem“.

- dozvědět se, poznat - do poznání uvádí Vzkříšený (Lk 24,16.31); s cestou evangelia pak souvisí rozpoznání a úžas posluchačů (Sk 3,10; 4,13 aj.). Příběh vypravování evangelia uvádí do poznání.

- Teofil - titul „vznešený“ byl oficiálně užívaný titul (jako „náměstek“, „primář“ apod). Jedná se tedy o katechumena z (nej)vyšší společnosti. Pravděpodobně Lukášovu práci zkoumatele a pořadatele tradice také sponzoroval.

Jméno Teofil (Bohu-mil) znamená dosl. Přítel Boží. Jak jsou na tom u Lk „přátelé“? Nemusí a nemají se cpát dopředu (k. 14); sdílejí radost nad nalezenými ztracenci (k. 15); (paktují se proti Ježíši - 23,12); jsou u křtu Kornelia (Sk 10,24); jsou nakloněni Pavlovi (Sk 19,31). Přátelé jsou přizváni k tomu, když se dějí podstatné události příběhu evangelia. Bývají zváni vykročit z postoje (pouhé) přející tolerance k podílu na tom, čím evangelium z hloubi a v hloubi obdarovává. Přičemž nikdo není moralizován za to, že zůstal „pouhým přítelem – příznivcem“ – Lukáš ví, jak je pro církev důležité „přátelsky nakloněné“ obecenstvo.

I tady snad lze mluvit o Lukášově „katechetickém záměru“ – *postupně, po pořádku* projít (a aktualizovat) tradici a předat tomu, který již byl *vyučen*ý (katéchéthés) ve „slovech“ (jednotlivých krátkých vyznáních, liturgických formulích, nespojitých trsech tradice), spolehlivé VYPRAVOVÁNÍ. Tak chce učinit z „přítele Kristovy věci“ zasvěceného souputníka a následovníka.

ÚSKALÍ TEXTU

- text sice odráží, jak důležitý pro katechezi je příběh, sám však spadá do jiného žánru - je to věnování (byť nahuštěné křesťanským obsahem). Vyprávění je třeba do značné míry fabulovat. Dobrou inspirací mohou být např. spojovací dialogy z vánoční hry Zdeňka Šorma „Bohudíky, všechno je jinak!“ Tady máme sice ne reportérsky přesně, nicméně dostatečně „hodnověrně“,

jak se z vyučování, otázek, rozhovorů a nejasností rodí konečná podoba evangelijního vyprávění. Katechetické zpracování najdete např. v Tinie de Vries, Tím vše začíná (zde se ovšem takto vypráví o „Markovi“).

- budete-li koncipovat pro děti "vyprávění o vyprávění", dejte pozor, ať se neutopíte v podrobnostech či odbočkách.

Lukáš bude s Teofilem probírat nejen to, co ještě neví, nýbrž i to, co už ví. Aby si v tom udělal pořádek. Konec konců už i nejmenší posluchači jsou na tom stejně: vědí přinejmenším to, že o Vánocích se narodil Ježíšek (ale musí si udělat pořádek v tom, jak to, že už před narozením kupuje dárky).

POMŮCKY

- mapa novozákonních cest – na které lze ukázat, jak DALEKO je z Palestiny do Řecka

- obrázky starých listin, svitků

- obrázek archiváře, který se probírá archivními dokumenty

- obrázek křtu dospělého (Teofil byl pravděpodobně pokřtěn)

MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázka pro mladší a střední školní věk

Byli jste letos o prázdninách na táboře? Hráli jste táborovou hru? Byla zajímavá? Dokázali byste povědět, o čem byla, jednou větou?

Účelem motivace je otevřít téma „tradování“: jak vyložit a zprostředkovat události, které nás zasáhly, které nelze popsat beze zbytku přesně, jak vypravovat, aby z toho nebyl jen zmatek? Můžete klidně děti nechat, ať se překřikují a zmatek „vyrobí“ – a posléze je upozornit, že takhle se někdo další těžko dozví, co na táboře dělaly a proč se jim líbil.

Otázka pro starší školní věk

Odkud a od koho se dozvídáme příběhy o Ježíši? Liší se nějak vyprávění a důrazy těchto předavatelů zvěsti? Nebylo by lepší najít na to jednu zaručenou formulku?

Motivace upozorňuje, že k víře potřebujeme tradenty, že jsou různí, musíme se v jejich rozmanitosti orientovat. Pokud se rozhovor bude dařit, můžete ještě připojit otázku „Podle čeho potom vybírat, čemu věřit, co je podstatné?“

OSNOVA VYPRÁVĚNÍ

Při vyprávění pro mladší školní věk můžete z Teofila udělat dětského souputníka a s využitím příběhu vyprávět podle následující osnovy:

I. Motivace - s táborem nebo podobným letním zážitkem

II. Teofil přijde jako nový kluk mezi křesťanskou mládež, ptá se, kdo to je ten Ježíše

III. Odpovědí je zmatené překřikování podle toho, co si kdo pamatuje (Ježíšek - Uzdravovatel - Vztal z mrtvých - Spasitel - Největší Prorok! - Dárce Štěstí! - Učitel!)

IV. Teofil je zmaten, nerozumí

V. Lukáš: počkejte, na Teofila to nemůžete takhle vysypat. O Ježíšovi je třeba vyprávět pěkně popořádku - do jakého příběhu patří, uprostřed jakého lidu se objevil

VI. Teofil: to by se mi líbilo

VII. Lukáš: budu ti to všechno pěkně popořádku vypravovat - a ostatní budou pěkně chodit poslouchat s tebou

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE – JAK BYSTE VYPRÁVĚLI O TÁBOŘE?

Kdo z vás, byl letos v létě na táboře? A hráli jste táborovou hru na pokračování? Byla zajímavá? Kterou část hry jste nejvíc prožívali? (Nechejte děti odpovídat, třeba přitom zjistí, že se neshodnou, že mají různé zážitky, vzpomínky...)

Někdo možná křičí, "Bylo to super!", ale těžko z toho pochopíte, proč. Proč byla hra napínavá, na jaký příběh navazovala, co při ní zažila jednotlivá družstva. Zkrátka, když máte vyložit

krásný zážitek, není to úplně jednoduché, sotva to jde jednou větou, jedním nadšeným výkřikem. Potřebujete zklidnit sebe i svého posluchače - a musíte mu občas vysvětlit i věci, které jsou pro vás samozřejmé, ale on jim nerozumí. Nerozumí, protože s vámi nebyl u toho všeho, co jste prožívali.

II. PODOBNĚ JE TO S VYPRÁVĚNÍM O JEŽÍŠI

A podobně je to i s vyprávěním o Ježíši Kristu. Úplně na začátku stačilo, že apoštolé uměli druhým vyřídit: Ježíš je Mesiáš! Od Boha poslaný Zachránce! Prožili jsme s ním skvělé věci! A nemálo lidí z toho uslyšelo: To je super! Skvělá Boží nabídka - a hned se začali o Ježíše zajímat. Ale když od prvních Velikonoc uběhlo pár let, jejich nadšení ochabovalo. A hlavně, čím dál míň lidí chápalo, proč by měl být Ježíš "super".

A tehdy se ukázalo, jak důležité jsou příběhy: příběhy o Ježíšovi, o jeho cestě na kříž, o tom, jak kázal nebo uzdravoval. A taky se ukázalo, že ty příběhy je potřeba umět vyprávět: vyprávět tak, aby jim rozuměli i posluchači, kteří nikdy nebyli v Nazaretě ani v Jeruzalémě. Třeba posluchači z Řecka, pro které byl Jeruzalém, natožpak nějaký Nazaret vzdálenou a nezajímavou zemí někde na východě.

III. LUKÁŠ POZVÁN K VZNEŠENÉMU PŘÍTELI KŘESŤANŮ

A takhle se dostáváme k tomu, jak se z Lukáše stal evangelista, vypravěč příběhu o Ježíši. Můžeme si ho představit, jak stojí na nádvoří domu v kterémsi řeckém městě a rozmlouvá s domácím pánem (nebo jeho synem):

Vážím si, Theofile, žes mne k sobě pozval. Vždycky jsi našemu křesťanskému sboru projevoval přátelství. Když nás tady ve městě pomlouvali, nic jsi na ty pomluvy nedal a držels nad námi ochrannou ruku. Ale ještě větší radost mám z toho, že ses odhodlal překročit práh zdvořilého zájmu - a přijal jsi křest. Žes' pochopil, že našemu Pánu, Ježíši, lze věřit, úplně se na něj spolehnout.

IV. THEOFIL JE ZMATEN

Theofil (mimochodem, víte co to jméno znamená? Bohu-mil) v té chvíli Lukáše přerušil: Ano, jistě, také mám ze křtu radost. Ta křestní slavnost, když nám oblékli bílé šaty, to bylo působivé, nádherné.

Ale nezlob se na mne, jsem teď trochu zmaten. Čekal jsem, že se ze mne po křtu stane jiný člověk. Že se mi rázem otevře něco úžasného. A já přitom nic takového neprožívám. To vyznání o Kristu, že je náš Spasitel, že za nás zemřel a že vstal z mrtvých - to je krásné. Věřím tomu. Ale co s tím teď dál? Zdá se mi, že se můj život zas tak nezměnil...

V. LUKÁŠ: VÍRA JE CESTA S JEŽÍŠOVÝM PŘÍBĚHEM

Lukáš na to povídá: Víš, tahle proměna jedním rázem, to zažiješ spíš při pohanských slavnostech. Tam tě zasvětí do svých tajemství nebo ti dají napít nějakého opojného nápoje, nějaké extáze - a ocitneš se úplně v jiném světě. Je z tebe v tu chvíli jiný člověk. Zažiješ tu extázi. Ale z toho jiného světa a z toho jiného života musíš pak zas zpátky, ke svým všedním povinnostem, vyřizovat žádosti občanů ve svém úřadě, starat se o dům, o vinice... A všechny ty všední povinnosti ti připadají pak ještě horší, než byly předtím.

Ale víra, ke které jsi byl při křtu pozván, to není extáze. Pochopit a naplno prožít, kdo to je Ježíš, to nejde za chvilku, na jeden ráz. Na to potřebuješ pořádný, dlouhý příběh! To je běh na dlouhou trať - jako když se při olympijských hrách běží maraton. Však také náš velký učitel, Pavel, víru právě k běhu přirovnával. A to ještě netušil, že poběžíme daleko delší trať, než si to kdysi na začátku bratří představovali. Já bych dnes, po těch desetiletích, už řekl, že víra není běh, ale cesta. Cesta podle velkého příběhu.

VI. THEOFIL: BUDEŠ MI O TÉ CESTĚ VYPRÁVĚT?

Theofil: Tak cesta, říkáš? Tomu už trochu rozumím. To říkají i někteří řečtí učení muži: důležité je, jakou cestou se člověk ubírá, jak jeho životní cesta vypadá... Lukáši, budeš mi o té cestě vyprávět?

Lukáš se zamyslel: Když tě tak poslouchám, Theofile, nevím, abys nakonec nebyl zklamán. Nebude to úplně jako od řeckých moudrých mužů...

Ale Theofil ho nenechal domluvit, jak ho jeho nápad zaujal: Ty, Lukáši, ty toho hodně znáš - o Ježíši, o tom, co bylo před ním, a taky jak to bylo po tom ukřižování a vzkříšení... Učíš o tom a kážeš ve sboru. Mohl bys to pro mne napsat? Napsat o tom, jak se víra v Ježíše stává Ježíšovou cestou?

Lukáš se toho v té chvíli zalekl: To bude spousta práce - pročíst zprávy o Ježíši, sehnat pergameny s jeho učitelskými slovy. Budu muset znova důkladně projít Mojžíše a příběhy králů, kázání a písničky proroků, modlitby, dopisy apoštolů...

Ale Teofil mu skočil do řeči: To je mi jasné, že to je spousta práce, spousta času - a že to bude stát spoustu peněz. Neboj, budu ti platit všechny výlohy. Mohu si to klidně dovolit, bohatý jsem dost. Aspoň teď mé bohatství bude něčemu užitečnému sloužit.

VII. LUKÁŠ: OTEVŘU TI SVĚT JEŽÍŠOVA PŘÍBĚHU

A tak Lukáš slíbil: Dobře, já to pro tebe napíšu. Sice jsem Ježíše neviděl na vlastní oči a ani já jsem nebyl v těch divných východních krajích. Ale nezapomenu na nic podstatného, co k Ježíšovu příběhu patří. Slibuji, že všechno prostuduji a taky důkladně promyslím. Uspořádám to tak, abys tomu rozuměl. Aby se ti otevřelo, co Ježíš přinesl, co důležitého lidem dává. Abys taky ty objevil, na jak skvělou cestu jsi se to dostal. Abys po té cestě šel rád, naučil se písničky, které si na té cestě můžeme zpívat, a taky aby tě ten příběh povzbudil, když tě bude zmáhat únava a víra ti bude připadat zbytečná.

Napíšu to - a ty poznáš, do jak skvělé společnosti tě křest zařadil. A až budeme na konci příběhu, tak poznáš, že na téhle cestě se máme ještě pořád na co těšit.

VIII. BUDEŠ PRAVIDELNĚ CHODIT PŘEDČÍTAT

Theofil se rozzářil. A viď že mi budeš pravidelně chodit předčítat? Přečteš mi nový kousek - a já budu poslouchat.

Ano, budeš poslouchat, dodal Lukáš - a taky si vždycky připravíš otázky. Řekneš mi, co ti není jasné. Abych dobře věděl, kudy má vyprávění o Ježíšovi vést dál.

IX. LUKÁŠ VYPRÁVÍ I PRO NÁS

Tohle bylo úvodní vyprávění o Lukášovi a Theofilovi. To Lukášovo vyprávění nebude jen pro Theofila - je a bude i pro nás. Aby se i nám otevřelo, co Ježíš přinesl, co důležitého lidem dává. Abychom i my začali objevovat, na jak skvělou cestu se s Ježíšem dostáváme. I když jsme u toho tehdy nebyli a na vlastní oči jsme to neviděli, nejsme o nic z této plnosti ochuzeni. Díky evangeliu a jeho vyprávění se za Ježíšem nemusíme vracet do minulosti. Stačí, když naslouchámе současným vypravěčům - a potkáme sílu událostí, o které tu jde.

MODLITBA

Náš Pane, děkujeme ti za Lukáše, za Theofila i za všechny ostatní lidi, pro které je toto evangelium napsáno. I my k nim patříme. Jsme rádi, že je můžeme slyšet. Prosíme, požehnej všem, kteří je čtou a kteří je i letos budou číst spolu s námi. Amen.

PODNĚTY PRO ROZHOVOR:

- myslíte, že Lukášovo evangelium je hodnověrnější, když víme, pro koho bylo napsáno?

- napadlo vás, že evangelijní vyprávění je mladšího data než některé Pavlovy epištoly?

- znáte nějaké vyprávění o Ježíši, které nenajdete v žádném evangeliu? (o původu tzv. „turínského plátna“ aj.)

- znáte nějaké současné převyprávění Ježíšova příběhu? (Jesus Christ Superstar, Ježíš z Montrealu, Život Briana hodí se?) Co ponechává, co mění – proč? Pro koho je určeno?

- Teofil - mladý katechumen/bohatý sponzor: kdo to je sponzor? Znáte nějakého? Je pro něj osobně důležitá věc, aktivita, kterou sponzoruje?

- víte, kdo to jsou sběratelé umění? Víte, že jsou ochotni zaplatit obrovské sumy za staré listiny, pergameny apod.? Nemohl být Teofil taky jenom „sběratel příběhů o Ježíši“?

- kdo všechno vám ve vašem sboru vypráví o Ježíši (až budou děti vyjmenovávat – nezapomněly na rodiče?)

Odkaz na pracovní list
1 Vznešený Teofile
Odkaz na píseň
Jdou, stále jdou se zprávou (SV115)
Zachovej nám víru dobrou (SV389)
Ve jméno Krista doufáme
Pane Ježíši Kriste, tys Syn Boží zajisté
Jděte po všem světě (BTS86)
Cílová skupina
Mladší školní
Školní
Katechetické cykly
Pozvání na cestu - Evangelium Lukášovo
Biblický odkaz (kat)
Lukáš 1,4